

Αρχαιοελληνικός και Χριστιανικός Ανθρωπισμός.

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος – Συγγραφέας.

Οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν: «ως χαρίεν άνθρωπος, όταν Άνθρωπος ή», δηλαδή πόσο χαριτωμένο πράγμα είναι ο άνθρωπος, όταν είναι πραγματικά άνθρωπος. Συχνά στις κουβέντες μας λέμε: «αυτός είναι Άνθρωπος με Α κεφαλαίο», που σημαίνει ότι ο άνθρωπος αυτός έχει όλα τα χαρακτηριστικά του πραγματικού ανθρώπου. Ο Διογένης μέσα στο πιθάρι του και με το λυχνάρι στο χέρι μέρα νύκτα έψαχνε ανάμεσα στους διερχόμενους τον άνθρωπο: «άνθρωπον ζητώ», ψάχνω να βρω Άνθρωπο.

Από την λέξη «άνθρωπος» βγήκε και η λέξη «ανθρωπισμός» και «ανθρωπιστικά γράμματα». Τον ανθρωπισμό και τα ανθρωπιστικά γράμματα τα έμαθαν οι Ευρωπαίοι κατά την Αναγέννηση, αλλά δυστυχώς με στρεβλό τρόπο. Οι Ευρωπαίοι πήραν μόνο τα τεχνολογικά και επιστημονικά επιτεύγματα των Αρχαίων Ελλήνων, ιδιαίτερα της ελληνιστικής εποχής και τα ανέπτυξαν, τα προώθησαν και τα εφάρμοσαν στον τεχνικό πολιτισμό. Ο πολιτισμός όμως δεν είναι μόνο τεχνικός αλλά και πνευματικός. Η Γνώση, που αποτέλεσε τον βασικό στόχο των ανθρώπων της Δυτικής Αναγέννησης, αν χωριστεί από την παιδεία και την ηθική, τότε είναι επικίνδυνη στα χέρια των ανθρώπων. Γι' αυτό ο Πλάτων τονίζει: «πάσα επιστήμη χωριζομένη αρετής πανουργία ού σοφία φαίνεται»,

δηλαδή κάθε γνώση χωρίς ηθική και αρετή κάνει τον άνθρωπο πανούργο, δηλαδή ικανό για τα πάντα, καλά και κακά, αλλά όχι σοφό.

Την σοφία οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς δεν την όριζαν ποσοτικά αλλά ποιοτικά. Δεν τους ενδιέφεραν οι πολλές γνώσεις, αν και σ' αυτό δεν υστερούσαν καθόλου, αλλά οι ωφέλιμες για την ολοκληρωμένη συγκρότηση του ανθρώπου. Οι Αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς μίλησαν και έγραψαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ελευθερία και την αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Ο Σωκράτης, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, παρ' όλες τις τεράστιες γνώσεις που διέθεταν, δεν χαρακτηρίστηκαν σοφοί αλλά φιλόσοφοι. Σοφοί ήταν οι επτά σοφοί, από τους οποίους οι περισσότεροι ήταν νομοθέτες, δηλαδή άνθρωποι που θέσπιζαν νόμους που βοηθούσαν τους ανθρώπους να είναι πραγματικά άνθρωποι και να ζουν την ζωή τους με μέτρο.

Ενστάσεις για τον ανθρωπισμό των αρχαίων Ελλήνων θα μπορούσε να αναφέρει κανείς τον θεσμό της δουλείας και την αντίληψή τους ότι όλοι οι άλλοι είναι «βάρβαροι». Υπάρχει φυσικά και γι' αυτά ο αντίλογος.

Για τον θεσμό της δουλείας. Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι δεν πρέπει να εξετάζουμε τα θέματα παλαιών εποχών με σύγχρονα κριτήρια, με μεταχριστιανικά κριτήρια προχριστιανικά θέματα. Σήμερα φυσικά είμαστε κατά του θεσμού της δουλείας, αλλά ας μην ξεχνάμε ότι ο Χριστός έδωσε ίσα δικαιώματα και στους δούλους. *«ουκ ένι άρσεν και θήλυ, ουκ ένι δούλος ή ελεύθερος, πέντες γαρ είς εσμέν (αδελφοί)»*. Θα μου πείτε: Αυτό εφαρμόζεται; και θα σας πω όχι πάντοτε και παντού. Εκεί όμως που εφαρμόστηκε είχε σημαντικά αποτελέσματα.

Δεύτερη παρατήρηση είναι ότι οι αρχαίοι Έλληνες φέρονταν στους δούλους με οικειότητα, σεβασμό και φιλικότητα. Για παράδειγμα: Όταν ο κύριος του οίκου ήθελε να δώσει εντολή στον δούλο να ανάψει το λυχνάρι, έλεγε: *«Ω παι, απτε τον λύχνον»* δηλαδή «παιδί μου άναψε σε παρακαλώ το λυχνάρι», δηλαδή οι αρχαίοι Έλληνες φέρονταν στους δούλους, όπως στα παιδιά τους, τους θεωρούσαν μέλη της οικογένειάς τους και τα προβλήματά τους ήταν και δικά τους προβλήματα. Τέτοιες καταστάσεις μπορεί να συναντήσουμε μόνο σε χριστιανικές κοινωνίες ή σε Εβραίους πατριάρχες και άρχοντες.

Η δεύτερη ένσταση αφορά την αντίληψη, την πλατιά διαδεδομένη, ότι οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν όλους τους άλλους εκτός από τον εαυτό τους βαρβάρους. Δεν είναι ακριβώς έτσι. Η αντίληψη αυτή ξεκίνησε από την αίσθηση των αρχαίων Ελλήνων για τους ξένους ότι «βαρβαρίζουν» δηλαδή λένε ακατανόητα πράγματα. Αυτό ήταν φυσικό, γιατί δεν γνώριζαν την γλώσσα τους. Οι αρχαίοι Έλληνες με προεξάρχοντα τον ρητοροδιδάσκαλο και ηθικολόγο Ισοκράτη έδωσαν ποιοτικά χαρακτηριστικά στην έννοια «βαρβαρισμός» και «ελληνισμός». Υποστήριζαν δηλαδή ότι Έλληνες δεν είναι μόνο όσοι γεννήθηκαν από Έλληνες αλλά και αυτοί που κατέχουν την ελληνική παιδεία. Σύγχρονο παράδειγμα είναι ο Αντετοκούμπο, ο οποίος αν και νοτιοαφρικανός, δηλώνει ότι είναι Έλληνας και αγαπά την Ελλάδα.

Ύστερα από όλα αυτά τα εισαγωγικά καιρός είναι να μπούμε στο κυρίως θέμα. Ο ανθρωπισμός των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων είναι ένα τεράστιο θέμα, γι' αυτό κι εμείς θα περιοριστούμε στον ανθρωπισμό του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη.

Και πρώτα πρώτα πρέπει να απαντήσουμε σε βασικά ερωτήματα, που θα μας βοηθήσουμε να διαπραγματευτούμε σωστά το θέμα. Δηλαδή:

1. Τί είναι ανθρωπισμός και ποια η σχέση του με την πολιτική και την ηθική.
2. Ποιο σύστημα αξιών κατοχυρώνει τον ανθρωπισμό και ποια πρέπει να είναι η στάση μας απέναντί του.
3. Υπάρχει ανθρωπισμός χωρίς ελευθερία;

(Συνεχίζεται)

Πηγή : <https://www.pemptousia.gr/>